

Chopin kao učitelj

Leko, Magdalena

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Music Academy / Sveučilište u Zagrebu, Muzička akademija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:116:001450>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-31**

Repository / Repozitorij:

[Academy of Music University of Zagreb Digital Repository - DRMA](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU MUZIČKA AKADEMIJA

V. ODSJEK

MAGDALENA LEKO

CHOPIN KAO UČITELJ

DIPLOMSKI RAD

ZAGREB, 2018.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU MUZIČKA AKADEMIJA

V. ODSJEK

CHOPIN KAO UČITELJ

DIPLOMSKI RAD

Mentor: Srđan Čaldarović, prof.

Studentica: Magdalena Leko

Ak.god. 2017./2018.

ZAGREB, 2018.

DIPLOMSKI RAD ODOBRILO MENTOR

Srđan Čaldarović, prof.

Potpis

U Zagrebu, 11. lipnja 2018.

Komisija:

OPASKA:

PAPIRNATA KOPIJA RADA DOSTAVLJENA JE ZA POHRANU KNJIŽNICI MUZIČKE
AKADEMIJE.

SADRŽAJ:

1. UVOD.....	4
2. O CHOPINU.....	6
2.1 Životopis.....	6
2.2 Najpoznatija djela.....	7
3. NASTAVA KLAVIRA – CHOPIN KAO UČITELJ.....	8
3.1 Pijanizam i metoda podučavanja.....	11
3.1.1 Napomene za pravilno izvođenje Chopinovih djela.....	14
3.2 Javni nastup i priprema.....	16
4. REPERTOAR.....	18
5. UČENICI.....	19
6. ZAKLJUČAK.....	21
7. LITERATURA.....	22

1. UVOD

Prije nekoliko godina, u vrijeme pohađanja srednje glazbene škole, sudjelovala sam na Varaždinskom pijanističkom festivalu. Iako moj program koji sam tamo svirala nije imao veze sa Chopinom, upravo program je zaslužan za ovu priču. Bio bi to sasvim običan festivalski program da se netko od organizatora nije dosjetio na poledinu programa staviti listu. Podebljanim slovima stajao je naslov: *Chopinove ideje za razvoj klavirske tehnike*. Naslov mi je odmah privukao pažnju jer sam oduvijek o Chopinu slušala kao o skladatelju i introvertiranom pijanistu koji je rijetko nastupao i preferirao intimnu koncertnu atmosferu. No, o Chopinovom pristupu vježbanju znala sam vrlo malo, a još manje sam bila upoznata činjenicom da je on, poput većine skladatelja njegovog doba, živio upravo od podučavanja sviranja klavira. Zahvaljujući sačuvanim korespondencijama i zapisima ljudi koji su ga poznavali, doznala sam kakav je bio kao pijanist i kako je radio sa svojim učenicima.

U ovom radu posvetiti ću se otkrivanju Chopina kao pedagoga. Na tom putu, izložiti ću detalje njegove djelatnosti, od tijeka i učestalosti satova klavira do samih klavira na kojima je podučavao svoje učenike. Pisat ću i o tome tko su bili njegovi učenici, što su svirali i kako ih je Chopin pripremao za javne nastupe te ću naposljetku pobliže proučiti Chopinov pijanizam i njegovu metodu podučavanja u sklopu čega ću pisati i o njegovim napomenama za vježbanje koja su me dovela do ove teme.

Neke Chopinove ideje za razvoj klavirske tehnike / prema osobnoj evidenciji Chopina i njegovih učenika /

1. *Svaki učenik, koliko god napreduje, treba učiti /vježbati/ Clemenijev „Gradus ad Parnassum“*
2. *Desnu ruku treba postaviti na slijedeće tipke : E – Fis – Gis – Ais – H
Lijevu ruku treba postaviti na slijedeće tipke : C– Be – As – Ges – E
Taj položaj pomaže brzom izvođenju ljestvičnih pasaža.*
3. *Šake treba držati ravno (pri tom najvjerojatnije misli na postavu cijele podlaktice sa šakom u razini tipaka)*
4. *C-dur je najsloženija (najteža) ljestvicu za dobro izvođenje.
Počnimo s Ges-durom, kod njega je ruka prirodnije smještena, dugi prsti su na crnim tipkama.*
5. *Kromatsku ljestvicu treba vježbati u kombinaciji palca s drugim i trećim prstom.*
6. *Na početku (učenja) , pedal koristite štedljivije, poslije više.*
7. *Kao instruktivna djela koristite kompozicije : Beethovena, Hummela, Fielda, Dusseka, Hillera, Scarlatija.
Za studij muzike upotrijebite kompozicije : Bacha, Mozarta, Händela,.*
8. *„Slušajte velike pjevače“. Od njih ćete naučiti kako izvoditi fraze.
„Prekrasan ton“ je tajna.*
9. *Dnevno je dovoljno tri sata vježbanja.*
10. *Nije potrebno previše odizati ruke u zrak : to je kao da hvatate golubove*
11. *Izjednačen (ravnomjeran) staccato pomaže da se razvije izjednačen (ravnomjeran) legato.*
12. *Ritam: „Lijeva ruka treba igrati ulogu dirigenta orkestra.....To je sat.....Ritam se ne smije mijenjati.*
13. *Uvijek vježbajte na kvalitetnom instrumentu, ne na drugorazrednom (lošem).*
14. *Ne svirajte duo ili komornu muziku s diletantima.*
15. *Interpretirajte na svoj način, sve dok ne mijenjate ono što je napisano.*

Tekst pripremio : Dražen Mioč

Slika 1. Chopinove ideje za razvoj klavirske tehnike

2. O CHOPINU

2.1 Životopis

Fryderyk Franciszek Chopin rođen je 1. ožujka 1810. godine u mjestu Żelazowa Wola u Poljskoj, a umro je 17. listopada 1849. godine u Parizu. Njegov otac Nikolaj Chopin, francuski emigrant, bio je profesor francuskog jezika u Gimnaziji u Varšavi, kasnije vlasnik jedne privatne škole internata za mlade poljske plemiće, a majka Justyna Krzyzanowska bila je podrijetlom iz osiromašene poljske plemićke

obitelj. Chopinovi roditelji zapazili su njegove glazbene sposobnosti u ranoj dobi i dali su ga na glazbenu poduku kod Wojciecha Żywnyja, violinista i učitelja klavira češkog podrijetla. U razdoblju od 1824. – 1826. godine Chopin je pohađao Varšavsku gimnaziju, a po završetku gimnazije počinje se baviti isključivo glazbom. Za Chopinov glazbeni razvoj najvažniji je studij kompozicije kod Jósefa Elsnera, plodnog skladatelja i vrsnog pedagoga, kod kojega je radio tri godine, djelomično u Varšavskom konzervatoriju.

U lipnju 1829. godine Chopin sa dva bliska prijatelja putuje u Beč, gdje po prvi put ulazi u sredinu koja mu kao umjetniku odgovara te stječe brojna nova poznanstva i upoznaje grofa Galenberga koji mu organizira prvi koncert u kazalištu Kärntnertor. Po povratku iz Beča, Chopin se zaljubljuje u pjevačicu Konstancju Gładkowsku koja ga nadahnjuje na skladanje drugog stavka njegovog *Koncerta u f-molu*. Zatim u Varšavi održava tri uzastopna koncerta popraćena uspjehom, no želi se nastaviti usavršavati u inozemstvu pa 1. studenog 1830. godine napušta svoju domovinu, ne znajući da se u nju više nikad neće vratiti. Put ga vodi ponovno u Beč gdje koncertira, ali bez naročitog uspjeha. Nastavlja putovati i svirati po Europi, a na putu za London zaustavlja se u Parizu prvih dana rujna 1831. godine, gradu u kojemu će ostati do kraja života. Chopinov prvi koncert u Parizu 1832. godine donosi mu veliki uspjeh te postaje popularan i sklapa poznanstva s predstavnicima najviših književnih i umjetničkih društvenih slojeva u Parizu.

Prvih godina svog boravka u Parizu mnogo nastupa, osobito u pariškim salonima u kojima njegova profinjena umjetnost najviše dolazi do izražaja. S vremenom se širi krug njegovih učenika iz aristokracije, a pedagoška djelatnost postaje njegov glavni izvor zarade. Od 1834. godine Chopin se sve manje pojavljuje na javnim koncertima i postaje veoma osjetljiv na nerazumijevanje na koje ponekad nailazi. Potom 1837. godine putuje u London gdje svira kod poznatog graditelja klavira Jamesa Broadwooda, a s tog kratkog puta vraća se bolestan i s prvim jačim simptomima tuberkuloze.

Godinu dana ranije, Chopin upoznaje francusku književnicu George Sand, pravoga imena Aurora Dudevant, a 1837. godine počinju se zajedno pojavljivati u društvu. Nedugo zatim, sin George Sand obolijeva, a Chopinovo stanje se pogoršava te svi zajedno putuju u Mallorcu gdje provode zimu 1838. – 1839. godine. Na povratku, određeno vrijeme zastaju u Marseilleu te se od tada Chopin počinje više čuvati pa ograničava broj sati koje je posvećivao klavirskoj poduci i počinje inzistirati na izdavanju svojih djela. Od 1841. godine ponovno nastupa. U razdoblju od 1843. – 1847. godine zime provodi u Parizu, a ljeta na imanju George Sand u Nonhantu gdje mnogo sklada. Nakon desetljeća provedenih sa Sandovom, njih dvoje se rastaju što je za Chopina bio težak udarac jer je navikao na osjećaj brige i doma koji je imao u odnosu sa Sandovom. Razdoblje u kojem su bili zajedno bilo je najplodnije za njegovo skladanje te su tada nastala neka od njegovih najzrelijih djela.

Posljednji koncert u Parizu, Chopin daje u veljači 1848. godine u *Dvorani Pleyel* te unatoč teškom zdravstvenom stanju odlazi na turneju u Engleskoj i Škotskoj. Međutim, u studenom 1848. godine vraća se u Pariz gdje u borbi s bolešću provodi svoje posljednje mjesecе života.

2.2 Najpoznatija djela

- 4 balade
- Barkarola
- Fantazija u f-molu
- 2 klavirska koncerta
- Klavirski trio
- 58 mazurki
- 21 nokturno
- 18 poloneza
- Berceuse
- 27 etida
- 27 preludija
- 4 scherza
- 3 sonate za klavir
- Sonata za klavir i čelo
- 20 valcera

3. NASTAVA KLAVIRA – CHOPIN KAO UČITELJ

Chopin kao učitelj bio je izrazito precizan, brižan i pedantan. Isto tako, bio je lako razdražljiv i u stanju uzbuđenja znao bi si čupati kosu s glave. Nastavi klavira je posvećivao sve svoje snage pa je u jednom danu znao održati i do osam sati klavira, a na svoje učenike je stavljao velike zahtjeve – što u pogledu nadarenosti, što marljivosti. Zbog toga je često dolazilo do burnih lekcija nakon koji su mnogi od njegovih učenika suznih očiju napuštali satove, no bez žaljenja ili zle volje prema voljenom učitelju. Što se tiče učestalosti satova, bilo je uobičajeno raditi sa Chopinom do dva puta na tjedan po četrdeset i pet minuta, a s obzirom na njegovu popularnost među pariškom aristokracijom bilo mu je teško pronaći slobodnih četrdeset i pet minuta u danu, zbog čega nije bilo nimalo lako postati Chopinovim učenikom. Mnogo je osoba došlo u Pariz s tim ciljem, a nisu ga uspjele čak niti vidjeti. Njegovo otmjeno držanje, uljudnost i rafiniran ukus u svemu činili su ga uzorom profesora za aristokraciju te je zahvaljujući tome nalazio učenike koji su ga mogli dobro plaćati. Primao je najviše honorare od 20 franaka po satu, a dobro plaćeni satovi su uglavnom bili njegov glavni prihod i način održavanja.

Chopin je na svakom koraku odavao brižnost nad rezultatom zajedničkog rada. Zahtjevao je preciznost koju je bilo uistinu teško zadovoljiti i znao je govoriti kako se kod njega sve ravna prema uri. Maleni sat na lanac prije početka nastave bi stavio na pult klavira kako ne bi prekoračio uobičajenu satnicu. No, izgleda da nije bilo tako sa svim učenicima. Naime, oni talentiraniji govorili su da su satovi klavira uvijek trajali puni sat, ali da bi ih Chopin obično znatno produljivao. Imao je ogromnu želju da svakog učenika uzdigne na vlastiti nivo što se očitavalo u višestrukim ponavljanjima svakog dijela sve dok ne bi postao posve razumljiv. Sve to je svjedočilo koliko mu je bilo stalo do napretka njegovih učenika. Vodila ga je isključivo ljubav za umjetnošću, a njegovi savjeti i upute učenicima bili su puni zanosa i nadahnuća. Karol Mikuli, jedan od njegovih najznamenitijih učenika te autor redakcije Chopinovih djela, govorio je: „Sveto umjetničko oduševljenje ga je nosilo; svaka riječ koja bi izašla iz njegovih usta djelovala je kao poticaj i ohrabrenje. Često su pojedine lekcije znale trajati po nekoliko sati, do iscrpljenosti, i učitelja, i učenika.“ Za vrijeme takvih seansi Chopin je nerijetko svirao sam na ushićujući način, kako svoja djela tako i djela drugih majstora, da bi pokazao učeniku kako ih treba svirati. Jednog je jutra tako izveo 14 Bachovih preludija i fuga napamet.

Chopinov način podučavanja bio je vrlo poetičan; nalazio je krasne usporedbe i riječite izraze kako bi njegovi učenici shvatili i osjetili glazbu. Govorili su da je dajući satove postajao pjesnik. Tako je, primjerice, fragment iz Weberove As-dur sonate uspoređivao „letom anđela raširenih krila koji uzlijeću u nebesa.“

Slika 3. Fragment iz Weberove Sonate u As-duru, opus 39

U Chopinovom salonu, gdje se održavala nastava klavira, nalazila su se dva Pleyelova instrumenta – klavir i pianino. Chopinovi učenici govorili su da Chopin nije svirao na klavirima drugih proizvođača jer su Pleyelovi bili najmekši. Njegovi učenici su, također, uvijek svirali na prvoklasnom koncertnom klaviru i smjeli su vježbati samo na najboljim klavirima. Za vrijeme satova, znao je više puta ponavljati ne samo pojedine pasaže već i čitavo djelo. Navodno je tada svirao takvim nadahnućem da samo oni koji su ga čuli u tim trenucima doista poznaju Chopina kao pijanista u svoj njegovoj veličini. Ponekad bi čitav sat protekao, a učenik bi jedva odsvirao nekoliko tonova jer ga je Chopin prekidao i ispravljajući njegovo sviranje budio učenikovo oduševljenje i želju za rivalstvom.

Njegovi učenici su ga jako cijenili i uživali u trenucima zajedničkog muziciranja s maestrom. Na čudesan način znao ih je pratiti u izvedbi klavirskih koncerata i svirati klavirska dua s njima. Jedna od Chopinovih veoma talentiranih učenica, Eliza Peruzzi, sjećala se zajedničkih ručkova i muziciranja nakon ručka. Budući da je Chopin stanovao u blizini, često bi se tada okupili kod njega svirajući sva Weberova dua s njim. Zahvaljujući takvim okupljanjima, Peruzzi je upoznala i prekrasan Hummlov te poznati Moschelesov duo. Muzicirajući zajedno, Chopin bi joj davao komplimente kako izvrsno '*prima vista*' čita note i kako odmah prodire u duh djela.

Zadnjih godina, kada je bolest već uzela maha, za vrijeme satova Chopin gotovo nije više govorio. Učeniku bi, međutim, sjedeći za drugim klavirom odsvirao određeni fragment na način kako je želio da bude izveden. Tako je za vrijeme lekcija znao nebrojeno puta, ustavši iz kanapea na kojemu je ležao, sjesti za klavir kako bi učeniku izveo djelo onako kako ga on razumije. Učenici bi zatim dolazili na sljedeći sat u nadi da su se barem malo približili učiteljevom idealu, no nakon oštre primjedbe Chopin bi ponovno sjedao za klavir govoreći:

„Slušaj kako to treba svirati!“ Djelo bi izveo sasvim drugačije nego na prethodnom satu, no ipak bi mu bilo žao učenika pa je znao dodati kako je učenik djelo odsvirao doista dobro, ali ne tako kako on osjeća. Učenici koji su radili s njime u vrijeme kada je bio bolestan i slab svjedočili su kako je unatoč tome davao satove dostojne divljenja – s velikom brigom, strpljivošću i ustrajnošću.

Slika 4. Chopinov salon u Parizu

3.1 Pijanizam i metoda podučavanja

Chopin je svojim učenicima davao neprocjenjive pouke i napomene u vezi općih principa deklamacije i interpretacije glazbenih djela. Njegov učenik, Georges Mathias, Chopina je smatrao enciklopedijom pijanistike jer: „kod niti jednog od ostalih kompozitora ne može se naći tako bogata zaliha elemenata neophodnih za nastanak tehnike.“ Za svog učitelja govorio je da koliko god bio božanstven pjesnik u glazbi, isto tako bio je i virtuoz prvog reda te da možda nitko nije pridonio razvoju pijanizma u tolikoj mjeri kao što je to učinio Chopin. To je potvrdio i jedan od Chopinovih najznamenitijih učenika, Karol Mikuli, koji je njegove etide smatrao osnovom nove pijanističke škole.

TON

O Chopinovom sviranju govorilo se kako je uvijek bilo lijepo i plemenito te kako su njegovi tonovi uvijek pjevali ili punom snagom ili najljepšim *pianom*. Tonovi su mu se ispreplitali i pretapali jedni u druge, a mnogo truda uložio je kako bi i svoje učenike podučio tom povezanom pjevnom sviranju. Jedna od najstrožih kritika koja se mogla čuti iz Chopinovih usta bila je: „Nije sposoban povezati dva tona.“

TEMPO I PULS

Od svojih učenika Chopin je tražio održavanje pulsa do najveće mjere. Govorio bi: „Neka vaša lijeva ruka bude vaš dirigent i uvijek drži tempo.“ Čak i pri *tempu rubatu*, lijeva ruka bi savršeno održavala puls dok bi desna, kao improvizirajući, oslobađala glazbeni izražaj okova ritmike. Chopin nije podnosio izvještačenost i forsiranost, loše primijenjen *rubato* ili pretjerane *ritardande*, a na njegovu klaviru uvijek je stajao metronom.

PEDAL

U upotrebi pedala također je dosegao najviše majstorstvo. Na svoje učenike i tu je postavljao stroge zahtjeve napominjući da se na pravilnoj upotrebi pedala može raditi cijeli život.

Nijedan pijanist prije njega nije se služio pedalima s takvom spretnošću i osjećajem za mjeru. Služeći se stalno pedalima, jednim za drugim ili zajedno, stvarao je prekrasne harmonije koje su onog koji bi ga slušao doveli do divljenja i zanosa.

TEHNIKA

Na samom početku učenja, Chopin bi učeniku savjetovao da vježba najprije različite načine udara po tipki. Pokazivao bi učeniku na koji način na jednoj tipki postiže različite boje zvuka udarajući je po dvadeset puta drugačije. Također, u prvo vrijeme učenja, učenik je morao svirati polako i bez ukočenosti, s ciljem postizanja lakoće. Svojim učenicima Chopin bi uvijek govorio: „Lako! Lako!“ Ukočenost ga je dovela do očajanja pa je nastojao podučiti gipkosti ruke s istovremenom nezavisnošću prstiju jednih od drugih.

Kod svojih se učenika najviše bojao „otvrdnjivanja“. Jednom se prilikom, čuvši da njegova učenica Camille Dubois vježba po šest sati na dan, jako razljutio i zabranio joj da vježba više od tri sata. Istog je mišljenja bio i Johann Nepomuk Hummel u svojoj *Klavirskoj školi*.

Chopin je posjedovao iznimno izgrađenu tehniku i bio je neusporediv u vladanju klavirom. Pri svim vrstama udara, *piano* ili *forte*, *staccato* ili *legato*, imao je lakoću pasaža i tonova koja je bila nedostižna. Pri podučavanju je obraćao pažnju na različite vrste udara, a naročito na pjevni legato.

Smatrao je kako za tehničku spretnost nije neophodno da pijanist ima jako veliku ruku nego samo veoma elastičnu ruku. Poznato je kako ni sam Chopin nije imao osobito veliku šaku, ali zahvaljujući njegovoj izvanrednoj vještini sviranja obuhvaćala bi i pokrivala trećinu klavijature. Njegovo vladanje klavijaturom uspoređivali su sa „zmijom koja otvara ralje da bi progutala cijelog kunića“. Za upravo takvu elastičnost, jednoj od svojih učenica preporučio je da svako jutro polako vježba njegovu *C-dur etidu*. Naime, smatrao je da se takvim vježbanjem ruka može raširiti, a sviranje ljestvica unaprijediti u tolikoj mjeri da pijanist svira sigurno kao da prelazi gudalom preko njih.

Ujednačenost prstiju, suptilnost udara kao i potpunu neovisnost ruku u glazbenoj poduci Chopin je preuzeo od škole Clementija i Cramera obogaćujući ih mnoštvom nijansa u udaru. Clementijeve etide uvijek je preporučivao svojim učenicima. No, ako je Chopin u nečemu bio individualan, bilo je to u njegovom umijeću oblikovanja zvuka i sjenčanju te njegovom

načinu udara, gipkom i mekom, a čija je tajna bila poznata samo njemu. Također, raspolagao je zaista bogatom paletom boja tonova, a oni koji su ga poznavali govorili su da je posjedovao nesvakidašnju snagu koju je ispoljavao samo u naletima.

FRAZIRANJE

Chopin je veoma držao do pravilnog fraziranja. Pogrešno fraziranje na njega je ostavljalo dojam napamet izrecitiranog djela napisanog na njemu nerazumljivom jeziku, na marljivo zapamćene rečenice izvođene sa stankama usred riječi. Chopin je pogrešno fraziranje držao pokazateljem da izvođaču glazba nije intimni jezik već nešto za njega strano i nerazumljivo. Takav izvođač, prema Chopinovom mišljenju, trebao bi se odreći svake pomisli da bi svojim sviranjem mogao i najmanje uzbuditi slušaoca.

PRSTOMET

Chopin je prstomet smatrao važnim i često ga je upisivao u svoja djela te mu i u tom aspektu generacije pijanista mogu biti zahvalne na inovativnim idejama.

3.1.1 Napomene za pravilno izvođenje Chopinovih djela

Omiljena Chopinova učenica princeza Marcelina Czartoryska nije ostavila nikakvih uspomena za sobom, ali je mnogo pričala o Chopinu, naročito svojim učenicima. Među njima se našla Cecylia Działyńska, koja je na temelju Czartoryskih riječi zabilježila sljedeće napomene o tome kako bi trebalo svirati Chopina:

1. Šaka treba biti gipka i uvježbana do najvišeg stupnja pokretljivosti, ne koristeći se nikada snagom lakta, osim ponekad na *fortissimo* mjestima. Također, šaka treba padati meko na klavijaturu, samo vlastitom težinom, kao pri *pianissimu*, često na način kao da miluje klavijaturu, ponekad u pokretu slobodne težine, no zadržavajući uvijek živahne i pokretljive tetive koje spajaju prste s rukom, koncentrirajući svu snagu osjećaja u završecima prstiju.

2. Prsti trebaju biti uvježbani tako da prelijeću preko klavijature bez ikakvog napora, ali ne površno po vršcima tipaka, izuzevši izvođenje izrazito delikatnih pasaža. Osim toga, prsti bi trebali utonuti u klavijaturu, kako pri izvođenju *forte* dijelova, tako i u *pianu*. Na taj način se postiže postojan zvuk, koji nakon lakog odvajanja prstiju od tipaka čak i iz nepjevnog klavira izmamљуje pjev. Prema Chopinovim riječima taj pjev klavira trebao bi oponašati pjevanje talijanskih pjevača. Chopinovi su tonovi pri svakoj dinamici pjevali i beskrajno se trudio kako bi svoje učenike doveo do tog *legato*, *cantabile* sviranja.

Ukrasne note koje su kod ostalih skladatelja najčešće manjeg značaja, kod Chopina su vrhunci na koje je sve usmjereno i oko kojih se sve okreće. *Grupetta* pak trebaju biti izvedena sa svojevrsnom ljupkošću i koketerijom, ali precizno.

3. Vježbajte dugo s metronomom, a kada ste u stanju čitavu skladbu savršeno izvesti s metronomom, pustite malo uzde nadahnuću ne držeći se uvijek ropski tempa, ali pazeći prije svega da se ne izgubi ritam i puls.

4. Izvodite *rallentanda* sa gotovo pretjeranom slobodom – kao padanje u san te ubrzavajte u *accelerandima* – kao nagli prodor zraka.

5. Pazite da *forte* i *fortissimo* ne bi bili suhi i tvrdi, udareni kao čekićem, što je skoro uvijek krivnja lakta. *Diminuendo* neka bude takav da se ne zna je li to svirač ili jeka. Uho treba

drhtati od straha da ne bi izgubilo ni najsitniju notu, a svirač se treba bojati da ne ispusti ni jednu od njih poput najdragocjenijeg blaga.

6. Nemojte dodavati nikakve osobne fantazije tim nebeski fantastičim djelima, koje svaki naš dodatak može pretvoriti u karikaturu.

7. Moralne osobine: poštenje, ustrajnost u radu, opreznost, pažljivost, delikatnost, upornost pred svime, igraju najveću ulogu. Prema tome:

- Poštenje – predanost svakoj noti, točki i glazbenom znaku, kao da polažete račun za tuđe vlasništvo.
- Ustrajnost u radu i učenju, makar čitavu godinu na jednom komadu, vodi učenika iz tog rada do prave intuicije. No, ne bi trebalo vježbati bez nota jer inače sviranje postaje pomalo trivijalno. Vježbajući uz note, ponekad nakon godina rada, učenik još uvijek može dolaziti do otkrića koja mogu uzdizati sviranje na sve viši stupanj. Ipak, pri konačnom dorađivanju skladbe, trebalo bi izbjeći upotrebu nota, kao i gledanje u klavijaturu. Sam Chopin, pri izvođenju se znao zagledati u jednu točku, a nakon što bi skladbu naučio napamet, znao je vježbati noću u mraku jer kada sve nestane – i note i klavijatura – tada nastupa sluh sa svom svojom osjetljivošću. Također je smatrao da se tek tada mogu zaista čuti i primijetiti i najmanje greške te da ruka time stječe sigurnost i smjelost koja se ne može postići gledajući stalno u klavijaturu.
- Obrati pozornost na lukove. Nikada ne podiži ruku s klavijature za vrijeme luka. Također, ne zanemari prekid luka, malo utišavajući sve dok se luk sasvim ne završi. Zatim, vlastitom težinom spusti ruku meko na tipke naslanjajući se na notu na kojoj započinje novi luk. Bez očuvanja lukova nećeš razumjeti Chopina.
- Chopin je izrazitu važnost davao i tonskoj kontroli. Delikatnost ponekad treba biti nervozna, plašeći se kao nervozan čovjek, bez preglasnih nota – kao „laveža psa“. Naglim snižavanjem ili podizanjem glasa u razgovoru, na mjestu kojim se želi postići dojam, postiže se isti rezultat. No, ako je nedostatak opreznosti ili delikatnosti već postao nehotičan povod jakog udara tamo gdje je trebao biti tih, ta se pogreška ne popravlja vraćanjem na tiho jer izdvojena nota ostaje kao mrlja. Bolje je, u tom slučaju, čitavu pasažu učiniti glasnijom.

8. Mjesta koja se dva puta ponavljaju treba svaki put izvesti drugim stupnjem intenziteta. Moscheles je govorio da su Chopinova *pianissima* bila toliko meka i slatka da nije bilo potrebe za snažnim *fortissimom* kako bi se postigao željeni kontrast.

9. O *tempu rubatu* može se reći da bi se mogao izvesti bez pogreške ne izlazeći iz tempa. Jedna ruka, najčešće lijeva, treba biti *maestro di capella*, dok druga, *ad libitum*, radi što hoće i može. Tako bi se *tempo rubato* mogao usporediti s vjetrom koji se poigrava samo lišćem dok grane ostaju nepokretne.

3.2 Javni nastup i priprema

Chopin nije volio javne nastupe. Za njega su oni bili zastrašujući. No, istovremeno je bio pomiren s činjenicom da su javni nastupi dio njegovog poziva. Dva tjedna prije koncerta znao se zatvoriti i svirati Bacha. Svoja djela tada nije svirao uopće.

Kako je običaj bio uvečer okupiti se u aristokratskim salonima, Chopin bi sa sobom poveo neke od svojih učenika. Tako je jedne večeri sa sobom poveo učenika Wilhelma von Lenza tražeći ga da tom prigodom nešto i odsvira.

PRIPREMA

Kada je već spomenuti von Lenz sa Chopinom učio njegov *Koncert u e-molu*, Chopin mu nikada nije dopuštao da izvodi više od jednog sola odjednom. Što iz razloga jer je to djelo jako uzbuđivalo i samog Chopina, što zbog toga jer je smatrao da svaki pojedini solo govori o cjelovitosti djela. Kada je napokon von Lenzu dozvolio da izvede koncert u cjelosti, bio je to veliki događaj. Von Lenz se za koncert navodno pripremao postom i molitvama, kao i literaturom koju mu je dao Chopin. Vježbanje na instrumentu mu je zabranio, a zatim mu je rekao: „Sada ćeš to svirati tako dobro da možemo javno nastupiti.“

DAN KONCERTA

Na dan koncerta Chopin je k sebi pozvao veliko društvo. Sasvim tiho i skromno pristizale su Chopinove učenice iz najviše aristokracije. Potom bi se smjestile najdalje moguće od instrumenta na kojemu se održavao koncert, baš kako je zatražio maestro. U predkoncertno vrijeme uopće se nije razgovaralo, Chopin bi samo povremeno glavom ili rukom odgovorio na pozdrave pristigle publike. Sve ga je nerviralo pa i najmanja sitnica, bio je izrazito osjetljiv. Jednom je izjavio da ugleda li na stropu još jednu pukotinu, neće moći izvući niti jednu notu iz instrumenta. Učenika je kao i uvijek pratio na pianinu, svirajući napamet

neusporedivim majstorstvom, pokazujući svu čar i lakoću instrumentacije djela. Muzikolog Frederick Niecks rekao je kako nikada nije čuo nešto što bi se moglo usporediti s prvim orkestarskim *tutti* koji je odsvirao Chopin. Za von Lenza govorio je kako je također izvodio čuda, a dojam o njihovom zajedničkom muziciranju urezao mu se u sjećanje za cijeli život.

NAKON KONCERTA

Chopin nije volio pohvale ni za sebe ni za druge, tako da bi se nakon koncerta ubrzo povukao. Svog učenika, koji je obećavao tolike nade, nakon koncerta je odveo u Schlesingerovo skladište nota gdje mu je predao klavirsku obradu Beethovenovog *Fidelija*. Bio je to dar u zahvalu za radost koju je von Lenz priuštio Chopinu i uspomena na učitelja u obliku remek-djela koje mu je savjetovao da svira cijeloga života.

4. REPERTOAR

U Parizu su kružile priče da Chopin svojim učenicima zadaje skladbe Clementija, Hummela, Cramera, Moschelesa, Beethovena i Bacha, a da ne daje da sviraju njegova djela. No, ta pričanja nisu bila istinita. Svakako, svirali su i spomenute skladatelje, ali je od njih zahtijevao da sviraju i najnovija djela Hillera, Thalberga i Liszta. Također, već na prvim satovima dočekivao ih je sa svojim prekrasnim preludijima i etidama. S nekim od svojih djela Chopin bi učenike upoznao čim bi izašla iz tiska.

PRIMJER REPERTOARA

Učenje kod Chopina započinjalo bi Clementijevim *Preludijima i vježbama*, zatim njegove *Gradus ad Parnassum* te Bachovih *48 preludija i fuga*. Uvijek je savjetovao vježbanje na Bachovim djelima. Držao je da su ona najbolje sredstvo u daljnjem napretku. Slijedili su Hummelov *Briljantni rondo na rusku temu* (op. 98), *Lijepa prkosnica (La bella capricciosa)*, *Sonata u fis-molu* (op. 81), *Koncerti u a-molu i h-molu* te *Septet*. Prema Fieldu je osjećao simpatiju, a od njegovih djela svirali su koncerte, među ostalima njegov *Koncert u Es-duru*, te nokturne. Od Beethovena su svirali koncerte i nekoliko sonata – op.26 sa žalobnim maršem, *Mjesečevu* op. 27 i *Appassionatu* op.57). Za Weberove *Sonate u C-duru i As-duru* savjetovao je da ih brižljivo vježbaju. Iz Schubertovog opusa svirali su *ländlere*, sve valcere i nekoliko dueta – marševe, poloneze i *Mađarsku zabavu* kojoj se Chopin divio. Od Mendelssohna su radili samo *Koncert u g-molu* i *Pjesme bez riječi*, a od Liszta samo *La Tarantelle de Rossini* i *Septet iz Lucie di Lammermoor*. Od Schumanna nisu svirali niti jedno djelo.

5. UČENICI

Chopinovi istaknuti učenici bili su:

Georges Mathias, skladatelj i profesor na Konzervatoriju u Parizu. U više navrata je pisao pisma o svojim uspomena na Chopina osobama koje su ga za to zamolile. Chopina je poznao u razdoblju od 1840. – 1845. godine kada on još nije bio Chopin iz legende – iscrpljen i na umoru.

Wilhelm von Lenz, njemački glazbenik koji je živio u Petrogradu. U svojoj knjizi *Veliki klavirski virtuozi (Die grossen Pianoforte-Virtuosen)* iznio je svoja opsežna sjećanja na Chopina. Godine 1842. došao je u Pariz kako bi uzimao satove kod Chopina. Prethodno se svakodnevno pripremao kod svog prijatelja, Franza Liszta, na čiju je preporuku došao do Chopina.

F. H. Péru, Chopinov učenik zadnjih godina njegovog života. Doživio je pedesetogodišnjicu smrti svog učitelja i bio je tajnik odbora za podizanje spomenika Chopinu u Parizu.

Eliza Peruzzi, grofica ruskog podrijetla. Bila je jedna od Chopinovih omiljenih i vrlo talentiranih učenica, a kasnije i koncertna pijanistica iako je uglavnom svirala u salonima. Chopina je upoznala 1836. godine, a svoje uspomene na njega iznijela je njemačkom muzikologu Friedrichu Niecksu. Chopin joj je posvetio svoj *Valcer u As-duru* iz opusa 69, poznatog pod imenom *L'adieu*.

Fryderyka Müller-Streicher, profesionalna pijanistica. Također jedna od omiljenih i iznimno talentiranih Chopinovih učenica. U vremenu od 1839. – 1841. živjela je u Parizu kako bi učila kod Chopina. Prvi javni koncert održala je 1842. godine, a svoju karijeru završila je 1849. godine udajom za poznatog graditelja klavira Johanna Baptista Streichera. Chopin joj je posvetio *Allegro de concert u A-duru* iz opusa 46.

Emilia Borzęcka Hoffmanova, od djetinjstva je susretala Chopina na društvenim skupovima poljske emigracije. U godinama 1846. – 1847. bila je Chopinova učenica, no kod njega je uzela tek nekoliko satova. Prethodno je nekoliko godina učila kod kneginje **Marceline Czartoryske**, Chopinove dugogodišnje učenice. Kneginja Czartoryska jako je voljela njezin

način sviranja i govorila joj je da ima talenta te je na njezinu preporuku Hoffmanova došla do Chopina.

Camille Dubois, jedna od Chopinovih najznamenitijih učenica. Iza sebe nije ostavila opis toka studija pod Chopinovim rukovođenjem poput drugih učenika, ali je pružila niz važnih informacija Friedrichu Niecksu.

Adolf Gutmann, njemački pijanist i skladatelj, Chopinov učenik i prijatelj. Godine 1834. dolazi u Pariz učiti kod Chopina te ubrzo postaje jedan od njegovih najdražih i najboljih učenika. Koncertirao je u Parizu i šire, a bio je i jedan od glavnih prepisivača Chopinovih djela. Uz svog je učitelja ostao do posljednjeg dana. Chopin mu je posvetio svoj *Scherzo u cis-molu* iz opusa 39.

Karol Mikuli, poljski pijanist, skladatelj, dirigent i učitelj. Bio je jedan od Chopinovih najznamenitijih učenika. U predgovoru vlastite redakcije Chopinovih djela opširno je pisao o njegovoj djelatnosti kao skladatelja, virtuoza i učitelja. Chopinovu tradiciju prenio je i na buduće naraštaje, a neki od njegovih učenika bili su Moritz Rosenthal, Raoul Koczalski i Aleksander Michałowski.

6. ZAKLJUČAK

Proučavajući Chopina kao učitelja zaključila sam da je u podučavanju tražio ideal kao i u skladanju. Bio je predan glazbi kao vrhuncu umjetnosti i od svojih učenika tražio ništa manje od savršenstva. U svim životnim okolnostima, Chopinovo veliko srce bilo je otvoreno za njegove učenike. Na simpatičan, očinski prijateljski način poticao ih je na neumoran rad, radujući se njihovu napretku i nalazeći uvijek riječi utjehe za njihove strahove i nedoumice.

Ideal kojemu je težio najbolje opisuje njegova izjava nakon jedne od glazbenih matineja gdje je Franz Liszt svirao blistavo kao i uvijek. Budući da se Chopin osjećao toliko slabim da nije mogao prisustvovati, jedna od njegovih učenica mu je opisala koncert. Govorila mu je o tome kako Liszt vlada sobom i kako s potpunim mirom izvodi najveće tehničke teškoće. Na to je Chopin izjavio: „Dakle, moje tvrdnje su pravilne. Vrhunac je jednostavnost. Nakon svladavanja svih poteškoća, nakon tisuću prosviranih nota, dolazi se do očaravajuće jednostavnosti koja je najviši vrhunac umjetnosti. Tko to želi postići odmah, nikada neće doći do toga; ne može se počinjati od kraja. To u najmanju ruku nije lako, treba mnogo učiti i vježbati, zaista mnogo da bi se došlo do tog cilja.“

7. LITERATURA

Casarotti, Joao Paulo, *Chopin the Teacher*, pristup 10. 9. 2017., <www.forte-piano-pianissimo.com>

Czartkowski, Adam, Jezewska, Zofia, *Živi Chopin*, Zagreb: Naprijed, 1961.

De Pourtalès, Guy, *Chopin*, Zagreb: Hrvatski izdavački bibliografski zavod, 1944.

Eigeldinger, Jean-Jacques, *Chopin: Pianist and Teacher: As Seen by His Pupils*, Cambridge: Cambridge University Press, 1986.

Jugoslavenski leksikografski zavod, *Muzička enciklopedija*, Zagreb: Grafički zavod Hrvatske, 1971.

Korevaar, David, *Chopin's Pedagogy: A Practical Approach*, pristup 10. 9. 2017., <www.spot.colorado.edu>